

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Petra Průchy a Mgr. Evy Kyselé v právní věci žalobce **J. B.**, zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem v Praze 9, Bryksova 939/37, proti žalované **České správě sociálního zabezpečení**, se sídlem v Praze 5, Křížová 25, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 30. 9. 2004, č. j. 12 Ca 34/2004 – 25,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **se zamítá.**
- II.** Žádnému z účastníků **se nepřiznává** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

V záhlaví označeným rozsudkem byla zamítnuta žaloba proti rozhodnutí žalované ze dne 26. 5. 2004, č. j. X, kterým byla zamítnuta žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. Důvodem nevyhovění žádosti bylo to, že rozhodnutí Vojenského obvodového soudu v Praze ze dne 29. 8. 1978, sp.zn. 3 T 193/78 o věznění žalobce z politických důvodů v době od 18. 9. 1978 do 18. 9. 1980 nebylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu.

Krajský soud vyšel z dikce ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb., podle něhož mají nárok na jednorázové odškodnění pouze vězněné osoby, ohledně kterých bylo odsuzující rozhodnutí alespoň částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb.

V předmětné věci nedošlo ke zrušení rozhodnutí Vojenského obvodového soudu v Praze ze zákona podle § 2 zákona č. 119/1990 Sb., avšak mohlo k němu dojít v přezkumném soudním řízení dle § 4 písm. e) zákona č. 119/1990 Sb. k návrhu osoby oprávněné, a to v prekluzivní lhůtě dvou let od účinnosti tohoto zákona (§ 6) a bylo-li přezkumné řízení zahájeno na návrh prokurátora a ten jej vzal zpět, pak do jednoho roku ode dne, kdy byla osoba oprávněná o zpětvzetí návrhu vyrozuměna. Účinnosti nabyl zákon dne 1. 7. 1990 a lhůta tedy marně uplynula dne 1. 7. 1992. Jelikož žalobce v této lhůtě návrh k přezkumu rozhodnutí dle § 5 nepodal, nemohlo být tedy rozhodnutí Vojenského obvodového soudu v Praze dle zákona č. 119/1990 Sb. zrušeno. K tomu došlo až na základě obnovy řízení, přičemž důvody, pro které byla povolena jsou zcela odlišné od důvodů, pro něž mohl být odsuzující rozsudek zrušen dle § 14 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb. Krajský soud dospěl k závěru, že žalobcův nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky nelze opřít o usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3, jež předložil, deklarující, že podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. je žalobce účasten na rehabilitaci a odškodnění. Zcela jistě jím nebylo deklarováno zrušení odsuzujícího rozsudku ze zákona a je zřejmé, že odsuzující rozhodnutí ani nebylo na podkladě přezkumného řízení zrušeno. Podmínku zrušení rozhodnutí stanovenou zákonem č. 119/1990 Sb. popsáním způsobem nahradit nelze. K výtce žalované mířící na nezákonnost postupu Obvodního soudu pro Prahu 3 při vydání usnesení o účasti žalobce na rehabilitaci soud uvedl, že správní orgán je tímto pravomocným rozhodnutím vázán přesto, že ustálená rozhodovací praxe Nejvyššího soudu běžně v obdobných případech konstatovala porušení zákona soudem ve prospěch odsouzeného. K řešení sporné právní otázky je však použít nelze.

Ve včasné kasační stížnosti žalobce (dále též jen „stěžovatel“) napadl tento rozsudek pro nezákonnost spočívající v nesprávném právním posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení [§ 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, dále jen „s. ř. s.“]. Dle jeho přesvědčení soud nesprávně posoudil otázku, zda občan, u něhož byla vyslovena účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., má či nemá nárok na jednorázovou částku podle zákona č. 261/2001 Sb. a odkázal jak na právní názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího správního soudu (sp. zn. 5 A 534/2002 ze dne 9. 7. 2003) tak i na několik rozhodnutí Městského soudu v Praze v obdobných věcech a nález Ústavního soudu (sp. zn. II. ÚS 187/2000 ze dne 12. 3. 2001). Celkové pojetí rozsudků, na něž odkazoval, je dle jeho názoru v souladu s koncepcí formulovanou Ústavním soudem, totiž že záměrům rehabilitace nelze bránit pozitivně právním dogmatismem při výkladu právních norem. Ustanovení rehabilitačních předpisů je právě s ohledem na jejich smysl a účel zapotřebí interpretovat extenzivně ve prospěch postižených osob. Narozdíl od restitucí majetku takový výklad nemůže vést k nepřipustným zásahům do práv jiných osob. Stěžovatel dále poznamenal, že důvody povolení obnovy jsou vymezeny daleko přísněji než důvody pro zrušení rozhodnutí podle § 14 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb., z čehož plyne, že dosáhl-li někdo ve věci časově a věcně vymezené ustanovením § 4 téhož zákona obnovy řízení zrušením původního rozsudku a následného zproštění obžaloby, pak by nepochybně dosáhl stejného výsledku i v přezkumném řízení podle zákona č. 119/1990 Sb. Má za to, že v jeho případě došlo k porušení čl. 1 Listiny základních práv a svobod tím, že se soud v jeho věci odchýlil od zavedené judikatury a názorů Ústavního soudu k jeho neprospěchu, což představuje odlišné zacházení s různými osobami ve stejném postavení. Navrhl zrušení napadeného rozsudku. Třemi písemnými dodatky pak stěžovatel doplnil svou argumentaci odkazy na další rozsudky Městského soudu v Praze v obsahově shodných záležitostech a rovněž nálezy Ústavního soudu.

Žalovaná ve svém vyjádření ke kasační stížnosti poukázala na nálezy Ústavního soudu, jimiž byly odmítnuty návrhy na zrušení ustanovení § 6 zákona č. 119/1990 Sb. Dovolávala se rovněž právního názoru zaujatého Nejvyšším správním soudem v rozsudku ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. 7 A 508/2002, podle něhož zrušením rozhodnutí není účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. Vyjádřila svůj názor, že usnesení okresního soudu o stěžovatelově účasti na soudní rehabilitaci je zcela účelové a odporuje ustanovení zákona č. 119/1990 Sb. Protože žalobce byl pravomocně odsouzen za trestný čin uvedený v § 4 písm. e) zákona č. 119/1990 Sb. a uložený trest vykonal, nelze v žádném případě k jeho rehabilitaci použít ustanovení § 33 odst. 2 téhož zákona, které se vztahuje pouze na případy, kdy čeští občané byli neoprávněně vězněni, aniž by jejich trestní věc skončila pravomocným odsuzujícím rozsudkem. Jelikož okresní soud po uplynutí lhůty stanovené v § 6 zákona č. 119/1990 Sb. nemohl o rehabilitaci stěžovatele rozhodnout podle § 4 téhož zákona, postupoval tak, aby stěžovateli umožnil poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. Žalovaná navrhla zamítnutí kasační stížnosti. Stěžovatel v písemné reakci k tomuto vyjádření ohledně zmíněného nálezu Ústavního soudu poznamenal, že pojednává pouze o tom, že nevratná lhůta stanovená v § 6 zákona č. 119/1990 Sb. není protiústavní. Ustanovení § 33 odst. 2 téhož zákona však žádnými lhůtami vázáno není. Osoba, které se nález týkal, je cizím státním občanem a proto se jednorázové částky podle zákona č. 261/2001 Sb. u žalované nedomáhal. Srovnání s případem řešeným Nejvyšším správním soudem pak považuje za nepřipadné proto, že narozdíl od stěžovatele účastník onoho řízení nezákonnost svého uvěznění nějak neprokázal.

Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Městského soudu v Praze přezkoumal v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil ve své kasační stížnosti. Neshledal přitom vady, k nimž by podle § 109 odst. 3 s. ř. s. musel přihlédnout s úřední povinností.

Kasační stížnost není důvodná.

Jádrem sporu je odpověď na otázku, zda usnesení soudu, kterým je v návaznosti na zrušení původního odsuzujícího rozsudku v rámci obnovy řízení podle trestního řádu vyslovena účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., nahrazuje splnění podmínky pro přiznání jednorázové peněžní částky podle § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb., tj. zrušení rozhodnutí o věznění podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu.

Je třeba připustit, že v minulosti se judikatura řešící tuto právní otázku rozcházela nejen mezi jednotlivými krajskými soudy, ale rozdílné právní názory byly vysloveny i v rozsudcích Nejvyššího správního soudu. Tento nežádoucí stav vedl k předložení věci, kde rozhodnutí záviselo na řešení stejné právní otázky, k rozhodnutí rozšířenému senátu jmenovaného soudu podle § 17 odst. 1 s. ř. s. Ten dospěl k závěru, že právní názor obsažený v precedentním rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 5 A 534/2002 – 34 ze dne 9. 7. 2003 není správný a zformuloval právní názor nový, který bude pro futuro respektován všemi senáty Nejvyššího správního soudu rozhodujícími obdobné případy.

Mezi účastníky řízení je nesporné, že byl stěžovatel rozsudkem Vojenského obvodového soudu v Praze ze dne 29. 8. 1978, sp. zn. 3 T 193/78 uznán vinným ze spáchání trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách dle § 269 odst. 1 trestního zákona a za to mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání dvou let nepodmíněně, který vykonal.

Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. Nt 112/2002 byla povolena obnova tohoto řízení a v obnoveném řízení byl stěžovatel rozsudkem téhož soudu vydaným dne 25. 11. 2003, sp. zn. 1 T 87/2003 obžaloby zproštěn podle ustanovení § 226 písm. b) trestního řádu, neboť žalovaný skutek není trestným činem. V usnesení ze dne 5. 2. 2004, sp. zn. 1 T 87/2003 Obvodní soud pro Prahu 3 vyslovil, že je stěžovatel podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. účasten na rehabilitaci a odškodnění. Nespornou skutečností zjištěnou z osvědčení Krajského úřadu Středočeského kraje ze dne 16. 2. 2004 je také to, že stěžovatel je státním občanem České republiky.

Podle § 2 zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům Československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 (dále jen „zákon“), se tento zákon vztahuje na občany České republiky, kteří byli vězněni mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990, u nichž bylo rozhodnutí o jejich věznění zcela nebo částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 198/1990 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu.

Zákon tedy stanoví tři podmínky, které musejí být současně splněny, aby žadateli mohla být poskytnuta jednorázová peněžní částka. Není sporu o tom, že první dvě podmínky stěžovatel splnil, a to občanství České republiky a věznění mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990. Spornou otázkou však je, zda byla naplněna i třetí podmínka, tj. zrušení rozhodnutí podle zákona č. 119/1990 Sb.

Jak vyplynulo ze správního spisu, stěžovatel byl pravomocně odsouzen a vězněn pro trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona, který je zahrnut ve výčtu uvedeném v § 4 písm. e) zákona č. 119/1990 Sb. Stěžovatel tedy mohl soudní rehabilitace dosáhnout cestou přezkumného řízení podle oddílu třetího zmíněného zákona. Jelikož však nepodal návrh na zahájení řízení ve lhůtě uvedené v § 6 zákona č. 119/1990 Sb., tímto způsobem rehabilitován nebyl. Konstitutivní rozhodnutí o zrušení odsuzujícího rozsudku bylo vydáno podle obecných ustanovení trestního řádu o obnově řízení. Pokud jde o usnesení soudu o účasti stěžovatele na soudní rehabilitaci, jež k prokázání svého nároku na jednorázovou peněžní částku předložil, k jeho povaze se vyjádřil Nejvyšší správní soud v odůvodnění rozsudku rozšířeného senátu ze dne 22. 7. 2005, č. j. 3 Ads 33/2004 – 84 takto: „existence usnesení o účasti stěžovatele na soudní rehabilitaci per analogiam dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. dle názoru Nejvyššího správního soudu nic nemění na tom, co je ve věci nejpodstatnější, totiž že rozhodnutí o zrušení odsuzujícího rozsudku bylo vydáno podle obecných ustanovení trestního řádu o obnově řízení, tedy nikoliv v řízení podle zákona č. 119/1990 Sb. Jednak toto usnesení má pouze deklaratorní charakter a jak již bylo uvedeno v rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 7 A 508/2002 – 23 ze dne 26. 8. 2003, žádné rozhodnutí o věznění se jím neruší, jednak toto usnesení (a jemu podobná v dalších případech) bylo vydáno v důsledku porušení zákona ve prospěch žalobce, jak judikoval Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 4 Tz 98/2003 ze dne 23. 9. 2003. Podle tohoto rozsudku „ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. bylo přípustné použít v rehabilitačním řízení pouze tehdy, pokud dotyčná osoba nebyla pravomocně odsouzena za skutky uvedené v § 2 a § 4 v určeném časovém období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990. Vzhledem k tomu, že zákonnou úpravou je přesně a úplně stanoveno, na jaký okruh osob a za jakých podmínek lze příslušné ustanovení zákona o soudní rehabilitaci vztáhnout, nepřichází zde v úvahu postup známý

jako *analogia iuris*, neboť ten je možný pouze v případech, kdy právní úprava chybí, ale ani postup známý jako *analogia legis*, vzhledem k tomu, že obviněný své rehabilitace dosáhl, byť prostřednictvím jiného soudního postupu, a to výhradně podle ustanovení trestního řádu a trestního zákona. V důsledku toho může být za své původní odsouzení a pobyt ve výkonu trestu odškodněn v souladu s platnou právní úpravou podle zákona č. 82/1998 Sb.“ Na této argumentaci rozšířený senát Nejvyššího správního soudu neshledal potřebu cokoliv modifikovat. V této právně zcela obdobné věci také vyslovil, že nelze přehlédnout, že usnesení soudu o účasti stěžovatele na rehabilitaci a odškodnění bylo vydáno účelově právě jen kvůli možnému splnění podmínek nároku na dávku, nikoliv z důvodu řešení situace neupravené zákonem.

Nejvyšší správní soud tedy ve shodě s dřívějším rozsudkem rozšířeného senátu dospěl k závěru, že usnesení o účasti stěžovatele na soudní rehabilitaci vydané analogicky podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. není právně relevantní skutečností pro posouzení nároku na jednorázovou peněžní částku dle zákona č. 261/2001 Sb. Žalovaná tedy nepochybila, pokud žádost stěžovatele o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. za dobu od 18. 9. 1978 do 18. 9. 1980 zamítla s odůvodněním, že rozhodnutí Vojenského obvodového soudu v Praze ze dne 29. 8. 1978, sp. zn. 3 T 193/78 nebylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb. nebo podle zákona č. 198/1993 Sb. a nedošlo tak k naplnění podmínek stanovených § 2 odst. 1 zákona. Městský soud v Praze tedy postupoval správně, pokud žalobu proti takovému rozhodnutí zamítl jako nedůvodnou, opíraje se o právní posouzení, jež se zcela shoduje s právním názorem zastávaným Nejvyšším správním soudem. Jelikož výtka uplatněná stěžovatelem v kasační stížnosti tvrdící nesprávné právní posouzení věci soudem nebyla shledána důvodnou, Nejvyšší správní soud kasační stížnost podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

Nejvyšší správní soud považuje za účelné podotknout, že výše prezentovaný právní názor není v rozporu se stanoviskem zaujatým Ústavním soudem ČR v nálezu ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II. ÚS 187/2000, jehož se stěžovatel v kasační stížnosti dovolával. Nejvyšší správní soud se ztotožňuje s tím, že ustanovení rehabilitačních předpisů je třeba s ohledem na jejich smysl a účel interpretovat extenzivně ve prospěch postižených osob, avšak má zato, že nepřekročitelnou hranicí, kterou nelze překlenout ani extenzivním výkladem, je zásada, že na situaci výslovně upravenou právním předpisem (§ 4 písm. e) a celý oddíl třetí zákona č. 119/1990 Sb.) nelze aplikovat ustanovení řešící situaci zcela odlišnou (§ 33 odst. 2 téhož zákona) a použitím analogie tam, kde k tomu není důvod, obcházet zákon. To platí, ať už jsou pohnutky jakékoliv.

Ani nálezu Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 605/03, na nějž stěžovatel upozornil ve snaze podpořit tak argumentaci, již vtělil do kasační stížnosti, spornou právní otázku neřeší. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ve srovnatelné věci zrušil proto, že ke stěžovatelem v průběhu řízení předloženému usnesení o jeho účasti na rehabilitaci, které bylo vydáno až po rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení o zamítnutí jeho žádosti, nepřihlédl, ač tak – vzhledem k specifčnosti věci – učinit mohl a měl. Zároveň ale Ústavní soud konstatoval, že tím nikterak nepředjímá závěry ve věci samé. Nejvyšší správní soud v novém rozhodnutí dostal pokynu Ústavního soudu a posouzení sporné právní otázky odpovídalo závěru, k němuž dospěl rozšířený senát ve výše popsáném případě.

O náhradě nákladů řízení rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s ustanovením § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel ve věci neměl úspěch, a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení, které mu vznikly. Žalovanému správnímu orgánu,

kterému by jinak jakožto úspěšnému účastníku řízení, právo na náhradu nákladů řízení příslušelo, náklady v řízení o kasační stížnosti v míře přesahující rámec jeho úřední činnosti nevznikly.

P o u ě n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. listopadu 2005

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu